

**Stanovisko k
„Návrhu zákona o vstupu a pobytu cizinců (cizinecký zákon)“
Č. j. MV- 132202-9/OBP-2022**

Uplatňujeme zásadní připomínku k ustanovení § 419, odst. 3 návrhu, kde se uvádí:

„K tlumočení úkonu v řízení může správní orgán použít namísto tlumočnicka zapsaného v seznamu tlumočnicků a překladatelů certifikované technické zařízení.“

Toto ustanovení navrhuje odstranit bez náhrady.

Odůvodnění:

V rámci práva na spravedlivý proces mají cizinci v zemích EU nárok na tlumočení, pokud nerozumí jazyku používanému v daném správním řízení a šířeji v každém řízení, které zásadně zasahuje do práv cizince. Toto právo na tlumočení musí být zajištěno v souladu s platnými právními předpisy.

Právo na tlumočení zahrnuje právo na tlumočení prostřednictvím certifikovaných lidských tlumočnicků, aby se zajistila přesnost, srozumitelnost, nestrannost a důvěrnost komunikace mezi cizinci a úřady. V České republice se jedná o soudní tlumočnický jmenované podle zákona č. 354/2019 Sb.

V návrhu zákona není pojem „certifikované technické zařízení“ blíže specifikován, v důvodové zprávě se však hovoří o „strojovém překladatelském programu“. Z čistě technického hlediska v této souvislosti poukazujeme na prokázanou chybovost, nekonzistentnost a rozdílnost výsledků ke stejnému zadání u všech existujících strojových překladatelských programů. V případě tlumočení pak zásadní komplikaci představuje fáze rozpoznání mluvené řeči, kde je nutné kromě jazykové složky zohlednit kontext, kulturní odlišnosti a specifika, jazykové nuance a řečové vady, nonverbální složku komunikace, rozdílnost ve vzdělání účastníků komunikace, specifika konkrétní situace, v níž je tlumočeno, v neposlední řadě vyřešit různé interpretace. Dopady použití strojového překladu, respektive tlumočení mohou být fatální.

Automatický překlad nesmí být přímým prostředkem zajišťujícím práva cizinců na tlumočení v situacích bezprostředně zasahujících do jejich základních lidských práv založených nejen zákonem, ale garantovaných i ústavními předpisy (Listina základních práv a svobod) i mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána (zejména Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a protokoly k ní, Mezinárodní pakt OSN o občanských a politických právech). Navrhované ustanovení je dále v rozporu s uvedeným zákonem č. 354/2019 Sb., který dle § 4 odst. 2 stanoví, že „Tlumočnickem vykonává tlumočnickou činnost osobně“ a dále § 7, odst. 1: „Tlumočnickem může být fyzická osoba.“

Odpovědnost za nevhodné či dokonce chybné tlumočení nelze přenést na technické zařízení. Zda je technické zařízení schopno spolehlivě tlumočit promluvu cizince nemůže objektivně vyhodnotit ani cizinec ani úřední osoba, která často daný jazyk neovládá. Použití technického zařízení se jeví jako velmi problematické i z hlediska zajištění splnění podmínky mlčenlivosti, a to v plném rozsahu údajů.

Strojový překlad bez lidského faktoru navrhovaný v § 419 odst. 3 návrhu zákona jako zákonná alternativa lidského tlumočnicka zásadně narušuje právní jistotu cizinců, poškozují práva účastníků správních řízení na spravedlivý proces, je v rozporu s mezinárodními smlouvami i ústavními předpisy, jakož i zákonem č. 354/2019 Sb. a jako takový je zcela neakceptovatelný.

Otázka použití "živého" tlumočníka je ostatně řešena i předpisy EU. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64 EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení ukládá členským státům mimo jiné, že tlumočení a překlad musejí být dostatečně kvalitní, přičemž za účelem zajištění této kvality členské státy usilují o zavedení rejstříku náležitě **kvalifikovaných nezávislých překladatelů a tlumočnicků** nejen na národní, ale i evropské úrovni. V této směrnici se sice hovoří o trestním řízení, judikatura Evropského soudu pro lidská práva jej však chápe (a tento pojem vykládá) velmi široce, rovněž jako řízení týkající se správního trestání. Samotný zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR přitom obsahuje hmotněprávní i procesněprávní ustanovení týkající se přestupků (§ 156 a následující), a tudíž jak citovanou evropskou směrnici, tak judikaturu lze na tento zákon vztáhnout.

Požadujeme odstranění ustanovení § 419 odst. 3 z návrhu zákona bez náhrady a zároveň jsme připraveni poskytnout potřebná odborná stanoviska na podporu tohoto požadavku.

Praha, 4. 10. 2023

Jednota tlumočnicků a překladatelů
Odborový svaz Jednota tlumočnicků a překladatelů
Asociace konferenčních tlumočnicků ASKOT
Komora soudních tlumočnicků a soudních překladatelů ČR
Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
Obec překladatelů
Překladaelé Severu
Ústav translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

ÚSTAV
TRANSLATOLOGIE
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova

Adresy pro komunikaci:

itp@itpunion.org (JTP, předsedkyně Amalaine Diabová), info@os-ity.cz (OS JTP, předsedkyně Edita Jiráková), info@askot.cz (ASKOT, předseda Daniel Svoboda), kstcr@kstcr.cz (KSTČR, předseda Martin Mikuláš), rada@cktzj.com (ČKTZJ, předsedkyně Farah Curry), info@obecprekladatelu.cz (OP, předsedkyně Anežka Charvátová), prekladatele.severu@gmail.com (Překladaelé severu, předsedkyně Kateřina Křišťůvková), tomas.svoboda@ff.cuni.cz (Ústav translologie FFUK, ředitel PhDr. Tomáš Svoboda, PhD.), ivana.Cenkova@ff.cuni.cz (Ústav translologie FFUK, garant magisterského programu Tlumočení, prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.)